

¹³ Див.: Засідання ВККС щодо результатів у межах конкурсу до ВАС та ВС. Кваліфікомісія проводить онлайн-трансляцію засідання // Судово-юридична газета. – 2018. – 27 грудня : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bit.ly/2GX9dYy> (зі «скрін-шотом» відео засідання та посиланням на трансляцію).

¹⁴ Для застосування технології Amnesty International Data Viewer необхідно вчинити такі дії: (1) внести посилання відео-засідання ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=r5ZJStiA7Fg>) в пошукове поле програми ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://citizenevidence.amnestyusa.org>), та (2) конвертувати вказаний час у київський час (19:51 UTC + 2 год.). Висновок: відеокомісії було завантажено 27.12.2018 в 21:51 за київським часом.

¹⁵ Рейтингові результати першого етапу кваліфікаційного оцінювання «Іспит» під час оголошеного 02 серпня 2018 року конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Апеляційної палати ВАС // Сайт ВККСУ. – 2018. – 27 грудня : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/apvas2712_1.pdf

¹⁶ Див.: Засідання ВККСУ щодо результатів у межах конкурсу до ВАС та ВС // ВККСУ: YouTube-канал. – 2018. – 27 грудня : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youtu.be/r5ZJStiA7Fg?t=480>

¹⁷ Див. напр.: Бігун В.С. Добросесність як принцип правосуддя: постановка проблеми та сучасний дискурс / В.С. Бігун // Часопис Київського університету права. – 2018. – № 2. – С. 29–33; Бігун В.С. Добросесність як нормативно закріплена інституційна об'єктивна чеснота в сфері правосуддя В.С. Бігун // Часопис Київського університету права. – 2018. – № 3. – С. 21–25.

Резюме

Бігун В.С. Вищий антикорупційний суд: філософсько-правовий аналіз формування незалежного суду і добросесність конкурсу.

Висвітлюється проблематика конкурсу до Вищого антикорупційного суду. Наводиться хронологія його подій, такі аспекти, як зміна умов, порушення принципів етапності, прозорості та публічності, юридичної визначеності, бездіяльність і неправомірність дій щодо перегляду результатів оцінювання, робиться висновок щодо принципу добросесності та його пріоритетності.

Ключові слова: Вищий антикорупційний суд, філософія правосуддя, добросесність.

Резюме

Бігун В.С. Высший антикоррупционный суд: философско-правовой анализ формирования независимого суда и добросесность конкурса.

Освещается проблематика конкурса в Высший антикоррупционный суд. Приводится хронология его событий, такие аспекты, как изменение условий, нарушение принципов поочередности, прозрачности и публичности, юридической определенности, бездействие и неправомерность по пересмотру результатов оценивания, делается вывод о принципе добросесности, его приоритетности.

Ключевые слова: Высший антикоррупционный суд, философия правосудия, добросесность.

Summary

Bihun V. The High Anti-Corruption Court: Philosophical and Legal Analysis of the Formation of Independent Court and the Integrity of the Contest.

The article highlights issues of the contest to the High Anti-Corruption Court in Ukraine. It provides its chronology, covers such issues as changing its conditions, violation of the principles of stages, transparency and publicity, legal certainty, inaction and illegality of actions to revise the written exam's assessment; conclusion is drawn as to the principle of contests' integrity as its priority.

Key words: High Anti-Corruption Court, philosophy of justice, integrity.

УДК 342.721(045)

М.С. ГАЛІЙ

*Марина Сергіївна Галій, кандидат юридичних наук,
доцент Національної академії внутрішніх справ*

ЮРИДИКО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Проголошення України правовою державою висуває підвищені вимоги до правового регулювання, його якості й ефективності. Водночас в умовах інтенсивної нормотворчої та правореалізаційної діяльності, характерної для сучасної України, особливо гостро постає проблема юридико-технічної досконалості правових актів. Вона посилюється у зв'язку з проведенням правової реформи в Україні, адже перед вітчизняною юридичною наукою стоять завдання розробки сучасної концепції визначення загальних принципів, обсягу, способів, методології дослідження правових понять, їх тлумачення. Від розв'язання цих завдань залежить ефективність реалізації правових актів України, оскільки вітчизняна правова база формувалась як на основі власне українських правових актів, так і на основі законів та інших правових актів, прийнятих до проголошення

незалежності України, а відтак – калкованих українською мовою, внаслідок чого зберігався самий термін, але не завжди зберігався його істотний зміст.

Україна вступила до цілого ряду міжнародних організацій, а відтак стає необхідним гармонізувати національне законодавство нашої країни з міжнародним правом, зокрема і правом Європейського Союзу. Однією з вимог більшості міжнародних організацій, членство в яких Україна вже має або прагне здобути, є приведення її правових актів у відповідність до правових норм і стандартів цих організацій, що знову не може не відобразитися на змістовній понятійній єдності українських нормативно-правових та інших актів і законодавства Європейського Союзу.

Проблеми механізму захисту прав і свобод людини в діяльності поліції в різні часи ставали предметом дослідження багатьох відомих учених, а саме: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, В.С. Венедиктова, Є.О. Гіди, С.Д. Гусарева, А.Т. Комзюка, М.В. Корнієнка, Ю.Ф. Кравченка, О.В. Негодченка, В.П. Петкова, П.М. Рабіновича, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, О.Н. Ярмиша та ін. Разом із тим за час існування України як суверенної держави предметом самостійних наукових досліджень у вітчизняній юридичній науці виступали лише окремі організаційно-правові засади механізму забезпечення основних прав і свобод в діяльності правоохоронних органів. У зв'язку з цим актуальність даного наукового дослідження обумовлена передусім необхідністю розкриття змісту механізму захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції України. Важливість дослідження базується на необхідності подолання протиріччя між потребою застосування світових та європейських стандартів забезпечення прав і свобод людини та відсутністю належного теоретико-методологічного й науково-прикладного підґрунтя реалізації нових підходів до вдосконалення правоохоронної діяльності Національної поліції України.

Метою статті є характеристика теоретичних основ юридико-термінологічного змісту механізму захисту прав і свобод людини у діяльності Національної поліції України.

Законодавство про права та свободи людини і громадянина в Україні відповідає високим міжнародно-правовим стандартам; закладена демократична концепція взаємовідносин людини і держави, при якій людина в Україні визнається найвищою соціальною цінністю; змінюються співвідношення і роль структурних елементів правового статусу громадянина, оскільки на перший план виходять не його обов'язки, а права і свободи. Разом із тим сучасному правовому статусу громадян України притаманна слабка соціально-правова захищеність, недостатня гарантованість прав і свобод, відсутність усіх необхідних забезпечувальних механізмів. В Україні гостро постає питання не тільки проголошення, а саме реальності здійснення й захисту прав людини та громадянина. Життя людини потребує реального втілення задекларованих прав і свобод, тобто створення правового механізму їх забезпечення, який має стати гарантією дієвості передбачених Конституцією прав, свобод та обов'язків.

Дієвість принципу верховенства права, проголошеного в ст. 8 Конституції України¹, визначається наявністю правових законів та пов'язаністю ними державної влади, здійсненням державної влади на основі розподілу її на законодавчу, виконавчу й судову, рівністю всіх суб'єктів права перед законом і судом, відповідальністю держави перед особою, а не тільки особи перед державою, визнанням людини, її життя й здоров'я, честі та гідності, недоторканності й безпеки. У руслі реалізації концептуальної ідеї верховенства права та міжнародних стандартів прав людини в Україні набуває значності та актуальності наповнення реальним змістом проголошених в Конституції України прав і свобод людини і громадянина, надання їм саме реального, а не удаваного, декларативного стану. Адже «реальність прав і свобод громадян», її сутність розкривається через систему взаємопов'язаних матеріальних та процесуальних сторін механізму її забезпечення (реалізація, охорона, захист).

Актуалізує проблему й визначення ролі держави, її органів, зокрема – Національної поліції України у забезпеченні прав і свобод людини, меж їх втручання і відповідальності. Саме Національна поліція України, що є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, є найбільш наближеними до населення за обсягом компетенції. На їх діяльність поширюється вимога законності, що перебуває в межах верховенства права і полягає в недопущенні свавілля щодо людини. За типом правового регулювання Національна поліція зобов'язана дотримуватися забороняючого принципу: «заборонено все, що прямо не дозволено законом». Тому стають важливими процедури (процеси) здійснення приписів правових норм з охорони і захисту прав і свобод людини, що, в свою чергу, вимагає з'ясування особливостей професійної діяльності кожного з їх підрозділів у цих процесах. Перед Національною поліцією України постають відповідальні завдання в умовах орієнтації України на входження до Європейського Союзу, провідним з яких є підвищення авторитету та престижу їх працівників серед населення, перетворення на справжніх слуг народу, готових вчасно прийти на допомогу і в повному обсязі гарантувати захист прав і свобод громадянам України.

В умовах нашого сьогодення кожна людина все ясніше розуміє, що сутність і життєвість її прав і свобод полягає не стільки в їх декларативному проголошенні, скільки в тому, як забезпечується їх здійснення, які матеріальні, правові та інші гарантії надає держава та її органи для їх послідовної і всебічної реалізації. Серед цих гарантій важливу роль відіграють спеціальні правоохоронні засоби. Національна поліція України належить поряд з іншими правовими установами та правоохоронними органами до загальної системи гарантування Українською державою прав і свобод особи, доповнюючи і посилюючи її. Дієвість її діяльності в цьому напрямі обумовлюється наданими їй Конституцією України², Законом України «Про Національну поліцію»³, іншими законодавчими актами широкими повноваженнями щодо забезпечення законності та

дотримання прав і свобод людини, їх ініціативністю, авторитетом серед населення країни, доступністю для будь-кого.

В умовах розвитку демократії додержання прав і свобод людини, створення належної та ефективної національної системи судового захисту стає одним із головних завдань держави. Віднині головним змістом і спрямованістю діяльності нашої держави стають права і свободи людини та гарантії їх здійснення. Утвердження та забезпечення цих прав і свобод Конституція України покладає на державу як її головний обов'язок⁴. Недарма, на відміну від існуючого раніше лозунгу «Людини для держави» Конституція України 1996 р. проголосила: «Держава для людини». Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3). Філософське розроблення проблем прав і свобод людини (з ліберально-гуманістичних позицій) пов'язане з іменем І. Канта. «Якщо існує наука, яка дійсно потрібна людині, – писав він, – то це та, якої навчаю я, – а конкретно та, яка належним чином покаже людині її місце у світі – і котра навчає тому, ким треба бути, щоб бути людиною»⁵. Саме Конституція України та чинне законодавство закріплюють за державою в особі компетентних державних органів функцію захисту прав і свобод громадян України, яка гарантує кожному право звертатися за захистом своїх порушених прав.

Особливо важливу роль у дослідженні проблеми реалізації функції захисту прав людини і громадянина відіграє визначення поняття «механізм». Його використовують у різних значеннях залежно від контексту дослідження. Вчені різних галузей наукових знань визначають поняття «механізм» як «внутрішню будову, систему чого-небудь, сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище»⁶. В юридичній літературі категорія «механізм» розглядається як інститут, що охоплює собою весь процес практичної реалізації окремих завдань, використання людиною і громадянином її прав, що надає цьому процесу системно-динамічний характер⁷. В юридичному значенні поняття «механізм» широко використовується вітчизняними та зарубіжними авторами: «механізм держави» як «система державних організацій за допомогою яких забезпечується державне управління суспільством»⁸; «сукупність взаємозв'язаних елементів, які характеризують певну систему, яка знаходиться в стані руху»; «система способів і факторів, що забезпечують необхідні умови поваги всіх основних прав і свобод людини, які є похідними від її гідності»; «механізм реалізації конституційних прав і свобод» та «механізм реалізації особистих конституційних прав»; «соціально-правовий механізм», як «реалізація права передбачає переведення можливості індивіда, зафіксовані в його правах і обов'язках, в реальну поведінку»; «механізм переведення прав і обов'язків особи в реальну поведінку»; «механізм зміцнення законності»; «сукупність факторів, які рухають сам процес, тобто виступають необхідними умовами переведення оду соціальних благ, що закріплені нормою права, в практичну життєдіяльність конкретної людини»⁹.

У цілому в юридичній літературі поняття «механізм» використовується як «механізм держави», тобто система державних органів, установ, за допомогою яких реалізується державна влада, забезпечується державне управління суспільством. «Без механізму держави нема самої держави», – слушно зауважує О.Ф. Скакун¹⁰. Механізм реалізації функції захисту прав людини і громадянина розкриває зміст своєї діяльності через категорії «механізм охорони», «механізм захисту». Зокрема, О.Ф. Скакун розрізняє «механізм охорони» і «механізм захисту»: «механізм охорони прав людини включає заходи, спрямовані на профілактику правопорушень, для утвердження правомірної поведінки», а «механізм захисту прав людини» включає заходи, що «ведуть до відновлення порушених прав неправомірними діями і відповідальності осіб, які здійснили ці правопорушення». Тому «без можливості захисту прав охорона прав буде неповною. Захист – це найбільш дієва охорона» – робить справедливий висновок О.Ф. Скакун. «Механізм забезпечення» прав людини і громадянина, вважає А.Ю. Олійник, потребує «активної діяльності державних органів чи органів місцевого самоврядування, об'єднання громадян чи їх посадових та службових осіб для створення умов щодо реалізації прав, свобод та обов'язків (гарантування), а також для охорони, захисту і здійснення певних заходів щодо відновлення порушених прав, свобод, обов'язків». Саме через механізм держави розкриваються структура, послідовність, взаємозв'язок і взаємодія різноманітних факторів процесу реалізації функції захисту прав людини і громадянина, виявляється ефективність їх забезпечення різними суб'єктами¹¹.

Одним із головних завдань правоохоронної діяльності Національної поліції України є забезпечення прав і свобод та передусім безпеки людей. Поліція поряд з іншими правоохоронними органами покликана привести в дію механізм правової охорони й захисту прав і свобод людини. Її функції багатогранні: від створення безпечних умов реалізації прав і свобод людини в громадських місцях до захисту від злочинних порушень та посягань на права і свободи людини із застосуванням легальних примусових заходів.

Основа механізму захисту прав і свобод людини і громадянина становлять правові принципи, норми (юридичні гарантії), а також умови і вимоги діяльності Національної поліції України, їх посадових осіб, громадян, які в сукупності забезпечують дотримання, реалізацію і захист прав та свобод громадян.

У теорії права розрізняють механізм правового регулювання, механізм реалізації прав і свобод та механізм забезпечення реалізації прав і свобод людини. Крім механізму реалізації конституційних суб'єктивних прав і свобод, має значення механізм забезпечення реалізації цих прав. Такий механізм є складовою механізму реалізації суб'єктивних прав та свобод людини. Потреба у ньому виникає тоді, коли реалізація конституційного суб'єктивного права не потребує втручання держави, її органів і посадових осіб у процес реалізації суб'єктивного права як обов'язкової сторони. З боку держави вимагаються лише дії щодо гарантування прав та відтворення порушеного права. Зазначений механізм включає елементи, які сприяють ство-

ренню умов для здійснення свобод, охорону і захист їх від правопорушень, участь у відтворенні порушеного права людини.

Особливість механізму реалізації функції захисту прав людини і громадянина Національною поліцією України залежить від виконання ними своїх специфічних функцій, завдань, принципів у системі правоохоронних органів. Для неї правоохоронна та правозахисна діяльність – лише частина їх багатofункціональної діяльності, пов'язаної з розв'язанням різноманітних завдань. Будучи складовою частиною виконавчо-розпорядчих органів держави, Національна поліція наділена державно-владними повноваженнями, необхідними для виконання покладених на них обов'язків і достатніми для вирішення свого гуманістичного призначення – захисту прав людини і громадянина відповідно до чинного законодавства і власної компетенції¹².

На думку О.В. Негодченка, механізм забезпечення прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України складається з таких елементів: правові норми та нормативно-правові акти як форми їх вираження; індивідуально-правові документи; юридичні факти; правові відносини; суб'єктивні права і юридичні обов'язки; форми й методи організації здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків¹³.

С.Д. Гусарев зазначає, що феномен правового статусу особистості визначає співвідношення особистості та права, за допомогою якого держава окреслює для суб'єкта межі можливої діяльності, його становище щодо інших суб'єктів і, залежно від індивідуальних або типових ознак, властивих суб'єктові, у праві відбиваються повнота правового становища особистості, його певна уніфікація або обмеження. Поняття «механізм захисту прав людини» частково збігається з поняттям «механізм правового регулювання». Останній включає: норми права – офіційні правила з моделлю поведінки людей; юридичні факти, що приводять в дію норму права; правовідносини – конкретні моделі поведінки для суб'єктів на основі норм і юридичних фактів; акти реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків у формі дотримання, виконання, використання права; акти застосування норм права; елементи правосвідомості і правової культури¹⁴.

На сьогодні нарізла нагальна необхідність щодо подальшого дослідження гарантій забезпечення прав і свобод та пошуку шляхів підвищення їх ефективності. Гарантії забезпечення прав і свобод людини як загальне поняття є основними способами, засобами, за допомогою яких кожній особі забезпечується ефективна охорона та захист прав людини. Одним із видів правових гарантій є юридична відповідальність як специфічний юридичний засіб забезпечення реалізації, охорони й захисту прав і свобод людини та здійснення закріплених у законодавстві обов'язків¹⁵.

Отже, можемо зробити такі висновки. Якісне, ефективне виконання Національною поліцією завдання щодо забезпечення прав і свобод людини певною мірою залежить від наявності належного правового регулювання цієї діяльності за допомогою законів та інших нормативно-правових актів. Це правове регулювання повинно мати таку мету: визначення кола суспільних відносин, які потребують забезпечення з боку Національної поліції України (у таких випадках у нормативних актах зазначаються зміст, сфери здійснення, перелік суб'єктів, що користуються тою чи іншою можливістю); чітке визначення повноважень (прав та обов'язків) різних служб Національної поліції та їх посадових осіб під час забезпечення реалізації прав і свобод громадян (необхідне чітке визначення прав та обов'язків поліцейських щодо громадян, державних органів та їх представників, громадських організацій, чітка правова регламентація запобіжних заходів, засобів переконання та примусу, підстав, умов, порядку їх застосування); закріплення видів та заходів відповідальності працівників Національної поліції за невиконання або неналежне виконання тих чи інших повноважень щодо забезпечення прав та свобод громадян (зміст цієї мети полягає у забезпеченні принципу законності в діяльності поліцейських).

¹ Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96>

² Там само.

³ Про Національну поліцію: Закон від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. Верховна Рада України. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

⁴ Там само.

⁵ Зильбер А.С. Основания философии истории Ж.-Ж. Руссо и И. Канта. / А.С. Зильбер // Молодой ученый. – 2005. – № 12. – С. 306–309.

⁶ Харченко Н.П. Механізм держави та його структура / Н.П. Харченко // Держава і право. – 2015. – Вип. 41. – С. 91–97.

⁷ Дія права: інтегративний аспект. монографія / кол. автор. відпов. ред. Н.М. Оніщенко. – К.: Основа, 2010. – 411 с.

⁸ Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

⁹ Харченко Н.П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції / Н.П. Харченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – 2007. – № 2. Т. 20 (59). – С. 278–284. – (Серия «Юридические науки»).

¹⁰ Скакун О.Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс): підручник для студентів вузів / О.Ф. Скакун. – Х.: Еспада, 2006. – 776 с.

¹¹ Олійник А.Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: монографія / А.Ю. Олійник. – К.: Алерта, 2008. – 472 с.

¹² Там само. – С. 48.

¹³ Негодченко О.В. Організаційно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини: монографія / О.В. Негодченко. – Дніпропетровськ: Вид-во ДДУВС, 2003. – 444 с.

¹⁴ Гусарев С.Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти: монографія / С.Д. Гусарев. – К.: Знання, 2005. – 375 с.

¹⁵ Копейчиков В.В. Механизм советского государства: монография / В.В. Копейчиков. – М., 1968. – 215 с.

Резюме

Галій М.С. Юридико-термінологічний зміст механізму захисту прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України.

У статті надано юридико-термінологічну характеристику методологічних підходів наукового дослідження змісту механізму захисту прав людини Національною поліцією України. Здійснено термінологічний аналіз поняття «механізм захисту» у сфері забезпечення прав і свобод людини. На підставі такого термінологічного аналізу досліджено особливості діяльності працівників поліції, яка спрямована на захист прав і свобод людини, а також проаналізовано й узагальнено теоретичні засади і основні напрями удосконалення цієї діяльності.

Ключові слова: механізм захисту, права і свободи людини, Національна поліція України, забезпечення, безпека.

Резюме

Галій М.С. Юридико-терминологическое содержание механизма защиты прав и свобод человека в деятельности Национальной полиции Украины.

В статье рассмотрена юридико-терминологическая характеристика методологических подходов научного исследования содержания механизма защиты прав человека Национальной полицией Украины. Осуществлен терминологический анализ понятия «механизм защиты» в сфере обеспечения прав и свобод человека. На основании такого терминологического анализа исследованы особенности деятельности сотрудников полиции, которые направлены на защиту прав и свобод человека, а также проанализированы и обобщены теоретические основы и основные направления совершенствования этой деятельности.

Ключевые слова: механизм защиты, права и свободы человека, Национальная полиция Украины, обеспечение, безопасность.

Summary

Galii M. The legal-terminological content of the mechanism for the protection of human rights and freedoms in the activities of the National Police of Ukraine.

The article provides a legal-terminological description of the methodological approaches to the scientific study of the content of the mechanism for the protection of human rights by the National Police of Ukraine. Terminological analysis of the concept of “mechanism of protection” in the field of ensuring human rights and freedoms is carried out. On the basis of such terminological analysis, a special feature of the activities of police officers, aimed at protecting human rights and freedoms, was analyzed, and the theoretical principles and main directions of improvement of this activity were analyzed and generalized.

Key words: protection mechanism, human rights and freedoms, National police of Ukraine, security, security.

УДК 340.15(94)

О.Ю. ІВАНОВ

Олександр Юрійович Іванов, кандидат юридичних наук, старший викладач Національної академії Служби безпеки України

ІДЕОЛОГІЯ РОСІЙСЬКОГО ЕКСПАНСІОНІЗМУ ЯК ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ФЕНОМЕН

У контексті сучасних викликів міжнародній безпеці та міжнародному правопорядку особливий інтерес становить зовнішня політика Російської Федерації (далі – РФ). Формування останньої нерозривно пов'язано з територіальною експансією, для ефективного здійснення якої в різні часи висувалися різноманітні ідеологічні концепції. Фахівці стверджують, що на сьогодні відбувається процес «нео- або постімперської модифікації» Росії¹, у зв'язку з чим слід констатувати повну або часткову спадкоємність державницької ідеології Московського царства, Російської імперії, радянської Росії та сучасної РФ. Саме тому без ретроспективного висвітлення формування геополітичної стратегії РФ крізь призму загальної історії становлення системи міжнародних відносин і міжнародного правопорядку вироблення дієвих правових і організаційних механізмів забезпечення чинної системи колективної безпеки видається вкрай проблематичним, залишаючись при цьому доволі нагальним.

Проведений історіографічний аналіз дає підстави стверджувати, що окремі аспекти історії формування ідеологічного підґрунтя російської експансії та її реалізації були предметом пильної уваги багатьох дослідників, починаючи з часів університетської науки Російської імперії та завершуючи сучасністю. Зокрема, за